

مجله علوم تربیتی و روان‌شناسی
دانشگاه شهید چمران اهواز، پاییز ۱۳۸۶
دوره سوم، سال چهاردهم، شماره ۳
صص: ۴۵-۶۲

تاریخ دریافت مقاله: ۸۶/۲/۴
تاریخ بررسی مقاله: ۸۶/۴/۶
تاریخ پذیرش مقاله: ۸۷/۹/۱۰

بررسی عوامل مؤثر بر مشارکت والدین دانش‌آموزان در امور مدرسه‌ای دانش‌آموزان مقطع متوسطه استان آذربایجان شرقی

دکتر بهجت یزدخواستی*

محمد عباس‌زاده**

چکیده

مدرسه یکی از نهادهای مهم آموزشی و تربیتی است که نیازمند مشارکت فعال اولیای دانش‌آموزان می‌باشد. به همین خاطر، تحقیق حاضر با هدف شناسایی عوامل مؤثر بر مشارکت اولیای دانش‌آموزان در فرایندهای آموزشی و پرورشی فرزندانانشان در مقطع متوسطه استان آذربایجان شرقی (سال تحصیلی ۱۳۸۵-۱۳۸۴)، با تعداد جامعه‌ی آماری ۲۰۴۳۴۴ و نمونه‌ی انتخابی ۶۰۰ نفر، به شیوه‌ی پیمایشی انجام یافته است. برای تبیین مشارکت، از تئوری‌هایی نظیر تئوری وروم، کاپلان، مک فارلند، فیش باین و آیزین، هومنز، مازلو و نتایج تحقیقات پیشین، استفاده شده است. نتایج تحلیل‌های چندمتغیری رگرسیونی نشان داد که متغیر وابسته (میزان مشارکت)، بیش از هر متغیر دیگری، از عامل روانی تأثیر پذیرفته است. بعد از این متغیر، به ترتیب، متغیرهای ساختاری، درآمد، عامل رسانه‌ای و سن بر میزان مشارکت، تأثیرگذار بوده‌اند.

کلید واژگان: مشارکت والدین، دبیرستان، عوامل ساختاری، نگرشی، روانی

---

* استادیار گروه علوم اجتماعی دانشگاه اصفهان، itr.ui.ac.ir@b.yazdkadti

** دانشجوی دکتری جامعه‌شناسی دانشگاه اصفهان، m_abbasadehh@yahoo.com

مقدمه

علمی، مهارتی و تخصصی والدین دانش آموزان را فراهم ساخته و همچنین از بروز تعارض‌ها و آسیب‌های تربیتی ناشی از عوامل متعدد، ممانعت به عمل می‌آورد.

حال، سؤال اساسی این است که عوامل مؤثر بر افزایش مشارکت اولیا در امور آموزشی و پرورشی مدارس، کدامند؟

در جواب به سؤال بالا، عده‌ای، فضای آموزشی و مدیریتی (تاجیک اسماعیلی، ۱۳۷۲ و مجبوری یزدی، ۱۳۷۵) و برخی نیز تأثیر رسانه‌ها را در امر مشارکت، حیاتی خوانده‌اند (لی، ۲۰۰۶). در تحقیق حاضر سعی بر آن است، تا به سؤال کلی بالا، از جوانب مختلف پاسخ داده شود.

پیشینه تحقیق

مدرسه به عنوان نهاد آموزشی و تربیتی، نیازمند مشارکت فعال اولیای دانش‌آموزان می‌باشد. کارل پاتمن^۱ مطرح می‌کند، تمامی دستاوردهای بشری، حاصل مشارکت شهروندان در امور مختلف اجتماعی بوده است (بولر و دونوان^۲، ۲۰۰۲: ۳۷۳). بنابراین، نهادینه کردن آن در بین شهروندان

موضوع مشارکت در کارها و فعالیت‌های گروهی، یکی از مباحث مهم آموزشی امروز دنیاست. اگر آموزش و پرورش را سیستمی از نظام آموزشی در سطح کلان بدانیم، شرکت دادن اولیا در تصمیم‌گیری‌های مرتبط با آموزش و پرورش، خصوصاً جنبه‌هایی که به کار یا سرنوشت فرزندان آنان مربوط است، سبب ایجاد انگیزه و علاقه‌مندی آنان به اداره امور مدارس شده و احساس تعهد آنان را نسبت به آن، افزایش می‌بخشد. بنابراین، نگرش سیستمی به مشارکت، ایجاب می‌کند که همه اقشار مردم در جهت برآوردن نیازها و رسیدن به اهداف سازمانی، شرکتی فعال داشته باشند. در این میان، مشارکت اولیا در برنامه‌های آموزش و پرورش، به عنوان یکی از عوامل انکارناپذیر فرایند توسعه همه جانبه، ضرورت مهمی است که خود به عنوان مهمترین پیش‌نیاز بهره‌مندی از مزایای آموزش و پرورش در جهت دستیابی به اهداف سازمانی مطرح است. از بعد کارکردی نیز، موضوع مشارکت، اهمیت به‌سزایی دارد، چرا که پدیدآیی فرصت‌ها و امکانات سودمند در نتیجه تعامل بین خانه و مدرسه، امکان بهره‌گیری از توان بالقوه‌ی فکری،

1- Patman

2- Bowler, & Donovan

- (استرنج^۱، ۱۹۷۲: ۴۵۷) ضروری می‌نماید. در این بخش، برای تبیین عوامل مؤثر بر مشارکت، از تئوری‌ها و پیشینه‌های تحقیقی، به تناسب موضوع، استفاده گردیده است.
- مک فارلند^۲، توانایی، تخصص و تجربه مسئولین مدرسه را در ترغیب اولیای دانش‌آموزان، به سوی مشارکت، مهم خوانده است (سعادت، ۱۳۷۲). فیش باین^۳ به همراه وروم^۴ از بعد اقتصادی به موضوع نگرسته و مطرح ساخته‌اند، اولیا زمانی به مشارکت روی می‌آورند که قبلاً پیامدها، نتایج احتمالی و فواید مترتب بر آن را ارزیابی کرده باشند (رفیع‌پور، ۱۳۷۲: ۱۸۷). در تئوری حمایت اجتماعی که کاپلان^۵ طرح کرده، شبکه‌های حمایتی، از جمله دوستان، مسئولین مدارس و ... بر مشارکت اولیا در امور آموزشی و پرورشی، تأثیرگذار بوده است (خدمتگذار خوشدل، ۱۳۷۹). هومنز^۶ نیز عوامل انگیزشی را بر مشارکت اولیا، مؤثر خوانده است (ریتزر، ۱۳۷۴: ۴۲۹-۴۲۶). به سان هومنز، مک کله لند نیز از بعد روانی، وجود انگیزه
- قوی برای کسب موفقیت در عرصه‌های مختلف اجتماعی را از عوامل مؤثر بر مشارکت دانسته است. برآورده شدن نیازهای انسانی اولیا، یکی از عوامل تأثیرگذار در مشارکت آنان در امور آموزشی و پرورشی می‌باشد که مازلو نیز به آن اشاره کرده است (فانی، ۱۳۷۸).
- برخی از پیشینه‌های تحقیقی مطرح شده، به صورت مستقیم و برخی دیگر، به صورت غیرمستقیم با موضوع مورد پژوهش در ارتباط می‌باشند.
- عسگری ثابت (۱۳۸۰) در تحقیقی با عنوان «راهکارهای مشارکت مردمی در مدارس»، متغیرهای کمبود درآمد خانواده‌ها، کثرت فرزندان، وضعیت نامناسب اقتصادی و میزان استقبال مدیران از مشارکت اولیا را در امر مشارکت، دخیل دانسته است. در تحقیقی دیگر با عنوان «چگونگی فرهنگ مشارکت‌های مردمی در آموزش و پرورش»، متغیرهای اعتماد متقابل بین مدیریت و مردم، عوامل فکری و نگرشی و آگاهی بخشی به اولیا را در امر مشارکت، مؤثر خوانده است (اکبریان اقدم، ۱۳۸۰). در تحقیقی که توسط بازگیر (۱۳۸۱) با عنوان «بررسی شیوه‌های جلب مشارکت مردمی» صورت پذیرفته است، عملکرد رسانه‌های جمعی، آگاهی
- 1- Strange
  - 2- Farland
  - 3- Fishbein
  - 4- Vroom
  - 5- Caplan
  - 6- Homanse

بخشی به اولیا و عملکرد مدیریت، بر مشارکت تأثیرگذار بوده‌اند. تحقیقی که با موضوع «بررسی ارتباط میان مهارت‌های انسانی مدیران با جلب مشارکت اولیای دانش آموزان»، توسط کاظمی (۱۳۸۱) صورت گرفته است، نشان می‌دهد که بین مهارت‌های

مدارس و ارائه راهکارهای ممکن»، وجود تشریفات رسمی و ملال‌آور در مدرسه، نقش رسانه‌های گروهی در روشنگری اولیای دانش‌آموزان، احترام به اولیا و اطلاع‌عینی کاستی‌ها و کمبودهای مدرسه به آنان را از عوامل مؤثر بر مشارکت خوانده است.

انسانی مدیران (احترام به شخصیت اولیای دانش‌آموزان) و سهیم کردن آنان در تصمیم‌گیری‌های مدرسه با جلب مشارکت اولیا در امور مدارس، رابطه معنی‌داری وجود دارد.

مارتین لپست^۱ با پژوهشی در کشورهای مختلف، تأثیر درآمد و تحصیلات بالا را بر میزان مشارکت، حیاتی دانسته است (محسنی تبریزی، ۱۳۷۷). نتیجه مذکور در بررسی‌های کمپل^۲ با عنوان «رابطه مشارکت با کارایی» (کیهانی، ۱۳۸۴: ۲۷) و ریوری^۳ (۲۰۰۵) با موضوع «تأثیر مشارکت شهروندان در حکومت محلی، تکرار شده است. روسی^۴ (۲۰۰۶) در پژوهش خود با موضوع «سنجش مشارکت شهری»، به این نتیجه رسیده است که بیشتر عوامل اقتصادی و اجتماعی با میزان مشارکت شهروندان، ارتباط معنی‌داری دارد.

«بررسی عوامل مؤثر بر مشارکت جوانان»، عنوان تحقیقی است که باقری انجام داده است. با توجه به یافته‌های تحقیق مذکور، آزادی بیان در نشست‌ها و اعتماد به دیگران از جمله متغیرهایی بوده‌اند که در امر مشارکت، تأثیرگذار بوده است (باقری احمدآباد، ۱۳۷۷).

- بر اساس تحقیق ایشان، بین اعتماد اجتماعی (شاخص سرمایه اجتماعی) و مشارکت، ارتباط معنی‌داری وجود دارد. لی^۵ (۲۰۰۶) در پژوهش خود با موضوع «کاربرد رسانه،
- 1- Lipset
  - 2- Campbell
  - 3- Rebori
  - 4- Rose
  - 5- Lee

تیموری (۱۳۷۹) در بررسی «راهها و روش‌های موفقیت انجمن اولیا و مربیان»، بی‌اطلاعی اولیا از وظایف خود، عدم آگاهی اولیا از مشکلات مدرسه و مشخص نبودن میزان کمک‌های مالی و هزینه‌های انجام شده در مدرسه را، از جمله موانع مشارکت قلمداد کرده است. در تحقیق دیگری با عنوان «بررسی مشکلات انجمن‌های اولیا و مربیان

- سرمایه اجتماعی و مشارکت» به این نتایج دست یافته است که میزان سواد افراد و عملکرد رسانه‌ها، با مشارکت رابطه معنی‌داری دارند. مایو^۱ (۲۰۰۶) در پژوهشی با موضوع «مشارکت از پایین به بالا در بین ساکنین پکن» از طریق پیمایش و با استفاده از تحلیل‌های چند سطحی نظیر تحلیل‌های فرهنگی-اجتماعی، به این نتیجه رسیده است که عامل‌هایی چون سن، سطح سواد و میزان آگاهی مردم، در مشارکت آنان، تأثیر به‌سزایی داشته است. چو^۲ (۲۰۰۵) در پژوهش خود با موضوع «ارتباطات و دموکراسی»، عملکرد رسانه‌ها و برنامه‌های تلویزیونی را بر میزان مشارکت، مؤثر خوانده است.
- فرضیه‌های تحقیق**
- در این قسمت فرضیه‌هایی آورده شده‌اند که بر گرفته از ادبیات تحقیق (نظریه‌ها و پیشینه‌ها) می‌باشند.
۱. بین عوامل فکری، نگرشی و میزان مشارکت اولیا در امور آموزشی و پرورشی، رابطه وجود دارد.
  ۲. بین عوامل ساختاری و میزان مشارکت اولیا در امور آموزشی و پرورشی، رابطه وجود دارد.
  ۳. بین عوامل روانی و میزان مشارکت اولیا در امور آموزشی و پرورشی، رابطه وجود دارد.
  ۴. بین عملکرد رسانه‌های گروهی و مشارکت اولیا در امور آموزشی و پرورشی، رابطه وجود دارد.
  ۵. بین میزان تحصیلات اولیا و میزان مشارکت اولیا در امور آموزشی و پرورشی، رابطه وجود دارد.
  ۶. بین بعد خانوار و میزان مشارکت اولیا در امور آموزشی و پرورشی، رابطه وجود دارد.
  ۷. بین درآمد ماهیانه والدین و میزان مشارکت اولیا در امور آموزشی و پرورشی، رابطه وجود دارد.
  ۸. بین سن والدین و میزان مشارکت اولیا در امور آموزشی و پرورشی، رابطه وجود دارد.
  ۹. میزان مشارکت اولیا در فرایندهای آموزشی و پرورشی به تفکیک جنس، از هم متفاوت است.
  ۱۰. میزان مشارکت اولیا در فرایندهای آموزشی و پرورشی به تفکیک شهرستان محل سکونت، از هم متفاوت است.

1- Maio

2- Cho

روش‌شناسی تحقیق

با توجه به ماهیت موضوع تحقیق، روش تحقیق، پیمایشی بوده و نوع تحقیق کاربردی می‌باشد.

۱، تعداد نمونه تخصیص یافته به هر کدام از نواحی و مناطق آموزش و پرورش استان آذربایجان شرقی را نشان می‌دهد.

ابزار اندازه‌گیری

ابزار اندازه‌گیری، پرسشنامه بسته پاسخ بوده که از طریق پرسشگران آموزش دیده به اجرا درآمده است. شاخص‌های ایجاد شده برای سنجش متغیرهای مستقل و وابسته، عمدتاً در مقیاس طیف لیکرت و بصورت ۶ گزینه‌ای (کاملاً موافقم، موافقم، تاحدودی موافقم، مخالفم، کاملاً مخالفم) بوده است. که در نهایت کدهای اختصاص یافته از ۱ تا ۶ را شامل شده و در مواردی که جهت گویه‌ها و یا بار معنایی آنها

جامعه آماری و روش نمونه‌گیری

جامعه آماری شامل کلیه والدین دانش‌آموزان دختر و پسر مشغول به تحصیل در مقطع متوسطه مدارس استان آذربایجان شرقی به تعداد ۲۰۴۳۴۴ نفر بوده که از این میان با استفاده از فرمول کوکران (اشتباه قابل قبول $t=0.05$ ، کمیت t با ضریب اطمینان ۹۵ درصد $t=1/96$)، تعداد ۶۰۰ نفر به عنوان نمونه نهایی انتخاب شده‌اند. همچنین، شیوه نمونه‌گیری چندمرحله‌ای بوده است. جدول

جدول ۱. تعداد نمونه انتخابی به تفکیک نواحی و مناطق آموزش و پرورش استان آذربایجان شرقی

ناحیه / شهرستان	تعداد	درصد
ناحیه ۱/ تبریز	۱۶۰	۲۶/۷
ناحیه ۲/ تبریز	۱۳۸	۲۳
مراغه	۱۳۷	۲۲/۸
اهر	۶۹	۱۱/۵
شبستر	۴۷	۷/۸
هشترود	۲۷	۴/۵
بستان آباد	۲۲	۳/۷
جمع کل	۶۰۰	۱۰۰

منفی بوده است، کدگذاری معکوس اعمال گردیده است.

دستورالعمل **Compute** به سطح سنجش فاصله‌ای ارتقا یافته‌اند. بنابراین، برای بررسی رابطه بین عوامل یاد شده با میزان مشارکت، از آزمون‌های **R** پیرسون و رگرسیون استفاده شده است.

پایایی و اعتبار ابزار اندازه‌گیری

برای ارزیابی اعتبار وسیله اندازه‌گیری، از نظرات اساتید روان‌شناسی و اجتماعی (اعتبار صوری) و برای به دست آوردن پایایی وسیله اندازه‌گیری، از تکنیک آلفای کرونباخ استفاده شده است؛ با این توضیح که گویه‌های مبهم و نارسا پس از بازبینی، اصلاح و بعضی‌ها حذف شدند. نتایج به دست آمده در جدول ۲، نشان می‌دهد که مقدار ضریب آلفای کرونباخ برای هر یک از متغیرها در حد قابل قبولی بوده و پایداری درونی آنها، بالا می‌باشد.

یافته‌های تحقیق

از ۶۰۰ نفر نمونه آماری، تعداد ۳۲۱ نفر مرد و ۲۷۹ نفر زن می‌باشد. به عبارتی اکثریت پاسخگویان مرد می‌باشند.

بیشترین نمونه آماری به ترتیب از شهرستان‌های تبریز، مراغه، اهر، شبستر، هشترود و بستان آباد انتخاب شده‌اند. بر اساس نتایج به دست آمده، میانگین حضور اولیا در مدرسه، $1/63$ بار در سال می‌باشند، که به نظر می‌رسد این میزان خیلی کم است. از بین ۶۰۰ نفر پاسخگویان نمونه آماری، $42/9$ درصد پاسخگویان اظهار داشته‌اند که «مدیران مدارس فقط به هنگام دریافت وجه به فکر اولیا می‌افتند و در سایر موارد اولیا را در فرآیند مدرسه مشارکت نمی‌دهند».

اکثریت قریب به اتفاق پاسخگویان اظهار نموده‌اند که بهبود وضعیت فرزندانشان از حیث درسی، رفتاری و ... یکی از دغدغه‌های اصلی آنها بوده است، بنابراین احساس‌شان بر این بود که مشارکت در امور مدرسه،

روش‌های تجزیه و تحلیل داده‌ها

برای تجزیه و تحلیل داده‌ها، از آزمون‌های پارامتریک به شرح جدول شماره ۳، استفاده شده است. گویه‌های مطرح شده در ارتباط با هر کدام از متغیرهای مستقل «فکری و نگرشی، ساختاری، روانی و رسانه‌ای» و متغیر وابسته «میزان مشارکت» در سطح سنجش رتبه‌ای مطرح گردیده بودند که بعد از جمع نمره‌های تمامی گویه‌های مرتبط با هر کدام از عوامل مذکور، بر اساس

جدول ۲. جدول پایایی به تفکیک هر کدام از متغیرهای مستقل و وابسته

متغیر	گویه	ضریب پایایی	ضریب پایایی کل
نگرشی	نوع نگرش و باور نسبت به مزایا و محاسن شرکت و مداخله در اندیشه‌های والدین	/۷۳۵	/۷۳
	نوع برداشت اولیا از مشارکت		
ساختاری	استفاده از نظرات اولیا در امور مدرسه	/۷۲۶	/۷۳
	مشارکت دهی اولیا در تصمیم‌گیری‌های مدرسه		
	آشناسازی اولیا با هدف‌ها و اهمیت مشارکت		
	اطلاع‌عینی کاستی‌ها و کمبودهای مدرسه به اولیای دانش‌آموزان		
	استقبال از مشارکت فعال اولیا		
	استفاده حداکثر از توان تک تک اولیا		
	مسئولیت‌پذیر بودن مدیران مدارس		
	توجه به نظرات سازنده اولیا		
مدیریت بهینه مدرسه			
روانی	کسب موفقیت فرزندان به عنوان یکی از دغدغه‌های اصلی والدین	/۷۱/۵	/۷۳
	رضامندی عاطفی (صمیمی بودن با مسئولین مدارس، داشتن محبوبیت در بین آنان)		
	تلقی مشارکت در امور مدرسه به منزله مشارکت در سرنوشت فرزندان		
	خوشبینی و امیدوار بودن به آینده فرزندان		
رسانه (تلویزیون)	روشنگری پیوسته اولیا در خصوص وظایفشان در امور مدرسه	/۷۰	/۷۳
	روشنگری پیوسته اولیا در زمینه هدف‌ها و ضرورت مشارکت در امور مدرسه		
میزان مشارکت	تبادل نظر نزدیک و مستمر با اولیای مدرسه (در خصوص وضعیت درسی، اخلاقی و غیره دانش‌آموزان)	/۷۹	/۷۳
	نظارت والدین در امور مدرسه و ارائه تذکر در صورت لزوم		
	کمک به تشریح و توضیح پیشرفت‌ها، موفقیت‌ها و برنامه‌های مدرسه در سطح جامعه		
	ارائه اطلاعات لازم و مطمئن درباره فرزندان خود به مدرسه		
	کمک مالی به مدرسه در حد توان		
	کمک به برنامه‌ریزی و اجرای برنامه‌های آموزشی		

بررسی عوامل مؤثر بر مشارکت والدین دانش‌آموزان در امور مدرسه‌ای...

جدول ۳. شیوه تجزیه و تحلیل اطلاعات

متغیرهای مستقل	سطح سنجش	متغیر وابسته	آزمون مورد استفاده
عامل فکری و نگرشی	رتبه‌ای	مشارکت	R پیرسون و رگرسیون
عامل ساختاری	"	"	"
عامل روانی	"	"	"
عامل رسانه ای	"	"	"
سواد پدر	فاصله‌ای	"	"
سواد مادر	"	"	"
تعداد اعضای خانواده	"	"	"
درآمد	"	"	"
سن	"	"	"
جنس	اسمی دو حالتی	"	t- test
شهرستان محل سکونت	اسمی چند حالتی	"	آزمون آنالیز واریانس یکطرفه

همان مشارکت در سرنوشت فرزندانشان می‌باشد. اندکی بیش از نصف پاسخگویان، معتقدند که تلویزیون عملکرد خوبی در ارتباط با اطلاع رسانی عمومی نسبت به مشارکت اولیای دانش‌آموزان در مدارس داشته است.

بیشتر والدین دانش‌آموزان، با مسئولین مدارس در زمینه‌های مختلف آموزشی و پرورشی، همکاری داشته و برای فراگیر شدن مشارکت، تشریح و توضیح پیشرفت‌ها، موفقیت‌ها و برنامه‌های مدرسه را در سطح جامعه، از وظایف خود خوانده‌اند.

بالاترین میزان مشارکت اولیا در زمینه تجهیز کتابخانه (۳۷/۵ درصد) و پایین‌ترین آن، در زمینه اهدای زمین (۳/۲ درصد) بوده است. موارد مشارکت اولیا در سایر زمینه‌ها به ترتیب اولویت، شرکت در کلاس‌های توجیهی (۱۹/۸ درصد)، ایجاد فضاهای ورزشی (۵/۵ درصد)، ساخت نمازخانه (۵/۳ درصد)، ساخت کتابخانه مدرسه (۴ درصد) بوده است.

بر اساس آزمون فرضیه‌های تحقیق (جدول‌های ۷، ۶، ۵، ۴)، نتایج حاصله عبارتند از:

مجله علوم تربیتی و روان‌شناسی دانشگاه شهید چمران اهواز

الف) هرچه اولیای دانش‌آموزان احساس نمایند که مشارکتشان در مدرسه، پیامدهای مثبت داشته و به تبع آن، از تأیید اجتماعی و مقبولیت عامه نیز برخوردارند، به همان میزان بر مشارکت خود در امور مدرسه، خواهند افزود.

ب) هر چقدر، مدیران مدارس در جلسات توجیهی، اولیا را با اهمیت و فواید مشارکت آگاه نموده و به نظرات آنان توجه نمایند، به همان میزان در سوق دهی آنان به امر مشارکت در مدرسه، مؤثر خواهند بود.

جدول ۴. مقادیر همبستگی و سطح معنی داری بین مشارکت با متغیرهای مهم پژوهشی

متغیر مستقل	متغیر وابسته	نوع آزمون	شدت همبستگی	سطح معنی داری	تعداد
عامل فکری و نگرشی	میزان مشارکت	R پیرسون	/۱۸۷	/۱۰۰۰	۶۰۰
عامل ساختاری	#	#	/۳۰۴	/۱۰۰۰	۶۰۰
عامل روانی	#	#	/۴۷۷	/۱۰۰۰	۶۰۰
عامل رسانه ای	#	#	/۱۷۶	/۱۰۰۰	۶۰۰
سواد پدر	#	#	/۱۵۵	/۱۰۰۰	۶۰۰
سواد مادر	#	#	/۰۹۷	/۰۱۸	۶۰۰
تعداد اعضای خانواده	#	#	-/۰۸۰	/۰۵	۶۰۰
درآمد	#	#	/۱۳۰	/۰۰۲	۶۰۰
سن	#	#	-/۱۱۱	/۰۰۸	۶۰۰

جدول ۵. میانگین، انحراف معیار و مقادیر t مربوط به مقایسه میزان مشارکت بین والدین زن و مرد

میزان مشارکت	جنس	تعداد	میانگین	انحراف معیار	آزمون t	
					درجه آزادی	سطح معنی داری
میزان مشارکت	مرد	۳۲۱	۴۷/۰۸	۸/۴۵	t	درجه آزادی
	زن	۲۷۹	۴۸/۷۹	۷/۶۱	۲/۶۱۵	۵۹۸
						/۰۰۹

بررسی عوامل مؤثر بر مشارکت والدین دانش‌آموزان در امور مدرسه‌ای...

جدول ۶. آزمون تحلیل واریانس یکطرفه بین میزان مشارکت اولیاء شهرهای مختلف

محل سکونت	تعداد	میانگین مشارکت	انحراف معیار	سطح معنی‌داری آزمون آنالیز واریانس یکطرفه	
				سطح معنی‌داری	F کمیت
تبریز	۲۸۸	۴۶/۵۸	۷/۹۷	۷/۲۱۱	/۰۰۰
مراغه	۱۳۷	۴۸/۲۲	۷/۹۶		
اهر	۶۹	۴۹/۲۹	۸/۰۱		
شبه‌سدر	۴۷	۵۰/۱۹	۷/۵۵		
هشترود	۲۷	۵۴/۸۵	۷/۴۰		
بستان‌آباد	۲۲	۴۸/۵۵	۵/۷۱		
جمع کل	۶۰۰	۴۷/۹۹	۸/۰۵		

جدول ۷. آزمون Lsd برای بررسی معنی‌داری تفاوت میانگین‌های مشارکت والدین دانش‌آموزان به

تفکیک شهرستان محل سکونت

شهرستان محل سکونت	تبریز	مراغه	اهر	شبه‌سدر	هشترود	بستان‌آباد
تبریز	-	*	*	*	*	-
مراغه	*	-	-	*	-	*
اهر	*	-	-	-	*	*
شبه‌سدر	*	-	-	-	-	-
هشترود	*	*	*	*	-	-
بستان‌آباد	-	-	-	-	*	-

* معنی‌داری تفاوت میانگین‌ها در سطح معنی‌داری کمتر از ۰۰۵/

پ) دغدغه روانی اولیا در خصوص پیشرفت تحصیلی فرزندان خود، بر میزان مشارکت تأثیر داشته است.

ت) تحقیق حاضر، رابطه بین عملکرد

رسانه‌های همگانی به ویژه تلویزیون با میزان

مشارکت اولیا را تأیید کرده است. بنابراین

می‌توان گفت؛ هر اندازه رسانه‌های همگانی،

بتوانند در فصول مختلف سال تحصیلی، آگاهی‌های لازم را در خصوص نحوه مشارکت و فواید آن، به اولیا یادآور شوند، به همان میزان بر مشارکت آنان، خواهند افزود.

ث) بین سن والدین و میزان مشارکت آنان در امور مدرسه رابطه معنی‌دار خطی و معکوس حاصل آمده است. یعنی والدین

جوان نسبت به والدین مسن، مشارکت بیشتری در امور مدرسه داشته‌اند. (د) بیشترین میزان مشارکت در شهرستان هشتگرد و کمترین آن در شهرستان تبریز گزارش شده است (جدول شماره ۶).

نتایج تحلیل‌های چند متغیره

در این بخش از یافته‌های تحقیق، به تحلیل رگرسیونی چندگانه در روابط بین متغیرها پرداخته شده است. هدف از این تحلیل، مشخص نمودن سهم و تأثیر متغیرهای مستقل تحقیق در تبیین و پیش‌بینی تغییرات متغیر وابسته می‌باشد.

نتایج تحلیل رگرسیونی عبارتند از:

الف) روابط متغیرها ضمن اینکه تأیید شده، خطی نیز هست.

ب) ضریب نهایی رگرسیون چندگانه، ۵۴۶/۰ بوده که مجذور آن یعنی ضریب تبیین معمولی ($R^2=۰/۲۹۸$) و اصلاح شده آن ($R^2=۰/۲۹۲$)، نشان می‌دهد که در مجموع، متغیرهای مستقل، توانسته‌اند، ۲۹ درصد تغییرات متغیر وابسته را تبیین نمایند (جدول شماره ۸).

ج) متغیر وابسته (میزان مشارکت) بیش از هر متغیر دیگری، از عامل روانی تأثیر پذیرفته است. عمده‌ترین نتیجه به دست آمده در بخش تحلیل‌های چندمتغیره رگرسیونی، حکایت از آن دارد که عامل روانی، بالاترین

میزان مشارکت آنان در امور مدرسه، رابطه معنی‌دار خطی حاصل آمده است. یعنی هر چقدر سطح تحصیلات والدین بالا رود، به همان میزان بر مشارکت آنان در امور مدرسه افزوده می‌گردد.

چ) بین تعداد اعضای خانوار و میزان مشارکت آنان در امور مدرسه، رابطه معنی‌دار خطی و معکوس حاصل آمده است. یعنی خانواده‌های پرجمعیت، نسبت به خانواده‌های کم جمعیت، مشارکت کمتری در امور مدرسه داشته‌اند.

ح) بین درآمد ماهیانه والدین و میزان مشارکت آنان در امور مدرسه، رابطه معنی‌دار خطی حاصل آمده است. یعنی هر چه قدر والدین از حیث درآمد در وضعیت مطلوبی باشند، به همان اندازه بر مشارکت آنان در مدرسه، افزوده خواهد شد.

خ) میانگین مشارکت زنان بیشتر از مردان بوده است. به نظر می‌رسد چون مردان، بیشتر سرکار می‌روند و زنان در خانه می‌مانند، لذا زنان این فرصت را می‌یابند که در امور مدرسه، بیشتر از مردان شرکت جویند.

بررسی عوامل مؤثر بر مشارکت والدین دانش‌آموزان در امور مدرسه‌ای...

جدول ۸. آماره‌های تحلیل رگرسیونی چند متغیره میزان مشارکت توسط متغیرهای مهم پژوهشی

متغیر	بتا	t	سطح معنی داری	آنالیز واریانس		ضریب همبستگی چندگانه ^۱	۵۴۶
				کمیت F	سطح معنی داری		
روانی	/۴۲۰	۱۱/۰۴۹	/۰۰۰	۱۰۰/۴۶	/۰۰۰	ضریب تبیین ^۲	/۲۹۸
رسانه‌ای	/۱۲۳	۳/۳۲۴	/۰۰۰			ضریب تبیین تصحیح شده ^۳	/۲۹۲
ساختاری	/۱۴۷	۳/۷۷۹	/۰۰۰			اشتباه معیار برآورد	۶/۸۶۶
درآمد	/۱۲۸	۳/۴۵۸	/۰۰۰			کمیت دوربین واتسون	۲/۰۱۲
سن	-۰/۰۸۸	-۲/۴۴۸	/۰۱۵			کمیت	/۸۲۴
						کولموگروف-اسمیرنوف	سطح معنی داری

1- Multiple R   2- R-square   3- Adjusted R square

بحث و نتیجه‌گیری

در این بخش، میزان کاربردی بودن نظریه‌ها و پیشینه‌های تحقیقی، در جامعه آماری مطرح و در ادامه، راهکارهای اساسی جهت افزایش مشارکت اولیا در امور مدرسه، آورده شده‌اند. مک فارلند به فراخور موضوع، عملکرد مدیریت را در سوق‌دهی اولیا به مشارکت در امور مدرسه مؤثر و حیاتی می‌داند. در تحقیق حاضر، رابطه عامل مدیریتی با مشارکت، به تأیید رسیده است. بنابراین، این بخش از تئوری مک فارلند قابل کاربرد در جامعه

تأثیر و متغیرهای ساختاری، درآمد، عملکرد رسانه‌ها، و سن به ترتیب اولویت، کمترین تأثیر را بر متغیر وابسته داشته‌اند.

(د) از میان متغیرهای وارد شده در معادله مجموعاً ۵ متغیر در مدل نهایی باقی مانده‌اند که این ۵ متغیر، ۲۹ درصد واریانس متغیر وابسته (میزان مشارکت) را تبیین می‌کنند (جدول شماره ۸).

(ی) متغیرهایی که در نهایت از مدل رگرسیونی خارج شدند عبارتند از: جنس، سواد پدر، سواد مادر، تعداد اعضای خانواده و عامل فکری و نگرشی.

آماری مورد مطالعه است. مازلو از جمله مهمترین نظریه پردازانی
بر طبق تئوری فیش باین و آیزین، هر اندازه اولیای دانش‌آموزان ازسوی مدیران
مدارس، مورد پذیرش واقع شده و احساس نمایند مشارکت آنان در امور مدرسه،
بازخورد مثبتی خواهد داشت، در این صورت، علاقمند به مشارکت در امور مدرسه
خواهند شد. نتایج تحقیق حاضر، این بخش از تئوری مذکور را تأیید کرده است بنابراین،
قابل کاربرد در جامعه آماری مورد مطالعه است.

تئوری مک کللند با مدیریت ارتباط بیشتری دارد. نتایج یافته‌های تحقیق حاضر،
رابطه عملکرد مدیریتی با میزان مشارکت را تأیید کرده است.

تئوری انتظار وروم، بیانگر این نکته است که اگر اولیا بسترهای لازم برای مشارکت را در
مدرسه، فراهم ببینند، به احتمال زیاد در امور مدرسه، مشارکت خواهند کرد. نتایج تحقیق
حاضر، این بخش از تئوری وروم را تأیید کرده است.

در جمع‌بندی تحقیقات پیشین، می‌توان گفت که ویژگی‌های مدیران و در کل
مسئولین مدرسه، از جمله، میزان انعطاف پذیری، میزان انتقاد پذیری، اعتماد به اولیا،
توجه به نظرات اولیا و ... ، از عوامل مهم و مؤثر در افزایش مشارکت اولیا در امور
مدرسه، سبب خواهند گردید. نتایج تحقیق حاضر، با این قسمت از تئوری کاپلان،
همخوان بوده، بنابراین قابل کاربرد در جامعه آماری مورد مطالعه است.

بر اساس قضیه موفقیت هومنز، اگر اولیا احساس نمایند که در تعامل با مدرسه،
نظراتشان خریدار دارد، سعی خواهند نمود در امور مدرسه، بیشتر مشارکت نمایند. نتایج
تحقیق حاضر، این بخش از تئوری هومنز را تأیید کرده است. بنابراین قابل کاربرد در
جامعه آماری مورد مطالعه است.

بررسی عوامل مؤثر بر مشارکت والدین دانش‌آموزان در امور مدرسه‌ای...

جدول ۹. میزان کاربردی بودن تحقیقات پیشین انجام یافته در جامعه آماری مورد نظر

موضوع تحقیق	محقق	سال انجام تحقیق	متغیرهای استخراج شده	قابل کاربرد
راهکارهای مشارکت مردمی در مدارس	عسگری ثابت	۱۳۸۰	کمبود درآمد خانواده‌ها - کثرت تعداد فرزندان - میزان استقبال مدیران از مشارکت	*
چگونگی فرهنگ مشارکت‌های مردمی در آموزش و پرورش	اکبریان اقدام	۱۳۸۰	اعتماد متقابل بین مدیریت و مردم - عوامل فکری و نگرشی - آگاهی بخشی به اولیا	*
بررسی شیوه‌های جلب مشارکت مردمی	بازگیر	۱۳۸۱	عملکرد رسانه‌های جمعی، آگاهی بخشی به اولیا و عملکرد مدیریت	*
بررسی عوامل مؤثر بر مشارکت	باقری	۱۳۷۷	نحوه تعامل مدیر با اولیا	*
بررسی ارتباط مهارت‌های انسانی مدیران با جلب مشارکت اولیا	کاظمی	۱۳۸۱	عملکرد مدیریت	*
بررسی راهها و روش‌های موفقیت انجمن اولیا و مربیان	تیموری	۱۳۷۹	عملکرد مدیریت - آگاهی بخشی به اولیا	*
بررسی مشکلات انجمن اولیا و مربیان مدارس	تیموری	۱۳۷۸	عملکرد رسانه‌های گروهی - عملکرد مدیریت	*
ویژگی‌های اجتماعی امشارکت کنندگان در کشورهای مختلف	لیپست	به نقل از محسنی تبریزی (۱۳۷۷)	درآمد بالا، تحصیلات بالا	*
رابطه مشارکت با کارایی	کمپل	به نقل از کیهانی (۱۳۸۴)	درآمد بالا، تحصیلات بالا	*
سنجش مشارکت شهری	روسی	۲۰۰۶	اعتماد اجتماعی	*
کاربرد رسانه، سرمایه اجتماعی و مشارکت	لی	۲۰۰۶	سواد افراد و عملکرد رسانه‌ها	*
تأثیر مشارکت شهروندان در حکومت محلی	ریبوری	۲۰۰۵	سواد و درآمد	*
مشارکت از پایین به بالا	مایو	۲۰۰۶	سن و سطح سواد	*
ارتباطات و دموکراسی	چو	۲۰۰۵	عملکرد تلویزیون	*

آموزش و پرورش بوده‌اند. در تحقیق حاضر، متغیرهای مذکور، با میزان مشارکت اولیا در ارتباط بوده‌اند؛ بنابراین می‌توان نتایج تحقیقات پیشین را در جامعه آماری مورد مطالعه، قابل کاربرد دانست. برای شفاف شدن موضوع، جدول شماره ۹، ترتیب داده شده است.

پیشنهاد‌های کاربردی

پیشنهاد نهایی اینکه، حلقه اتصال مطلوب و مؤثر بین تعلیم و تربیت و مشارکت اولیا، مدیران هستند. آنان می‌توانند با استفاده از شیوه‌های علمی، اولیا را به مشارکت در امور مدرسه ترغیب نمایند. چرا که این امر، اولیا را در فرایندهای مشارکتی مدارس، توانمند ساخته (بون^۱، ۲۰۰۷: ۱) و آنان را برای به عهده گرفتن بخشی از امور آموزشی و پرورشی، علاقمند می‌نماید (دوت، ۲۰۰۴: ۴).

شایسته است مدیران از مشارکت فعال اولیا، استقبال کرده و در حد امکان، از نظرات سازنده آنان در برنامه‌ریزی‌ها و تصمیم‌گیری‌های مدرسه، استفاده نمایند. توصیه می‌شود مدیران، برای آشنایی اولیا با هدف‌ها و اهمیت مشارکت، جلساتی را ترتیب داده و در حد امکان وضعیت مدرسه نظیر کاستی‌های مدرسه، وضعیت درسی و اخلاقی دانش‌آموزان و ... را به اطلاع اولیا برسانند.

با عنایت به اینکه رسانه‌های گروهی به ویژه تلویزیون در میزان مشارکت اولیا تأثیرگذار بوده‌اند، لذا متولیان امور رسانه‌ای باید، افکار عمومی را از نقش برجسته اولیای دانش‌آموزان در موفقیت‌های آموزش و پرورش، مطلع سازند.

1- Bowen

منابع

فارسی

- اکبریان اقدم، علی اکبر (۱۳۸۰)، بررسی چگونگی توسعه فرهنگ مشارکت‌های مردمی در آموزش و پرورش، سازمان آموزش و پرورش استان آذربایجان شرقی.
- باقری احمدآباد، محمدرضا (۱۳۷۷). بررسی عوامل مؤثر بر مشارکت سیاسی جوانان، مطالعه موردی شهر شیراز، پایان‌نامه کارشناسی ارشد جامعه‌شناسی، دانشگاه شیراز.
- بازگیر، قدرت اله (۱۳۸۱). بررسی شیوه‌های جلب مشارکت مردمی در امر مدرسه‌سازی در استان لرستان، پژوهشکده تعلیم و تربیت لرستان.
- تاجیک اسماعیلی، کمال (۱۳۷۶). فرهنگ مشارکت، شماره ۱۳.
- تیموری، کاوه (۱۳۷۹). روش‌ها و راه‌های موفقیت اعضای انجمن اولیا و مربیان، نشریه ماهانه آموزشی و تربیتی پیوند، مهرماه.
- تیموری، کاوه (۱۳۷۸). بررسی مشکلات انجمن‌های اولیا و مربیان مدارس و ارائه راهکارهای ممکن، نشریه ماهانه آموزشی و تربیتی پیوند، دی‌ماه ۱۳۷۸، صص: ۴۵-۱.
- خدمتگذار خوشدل، موسی (۱۳۷۹). بررسی عوامل مؤثر بر عزت نفس (با تأکید بر حمایت اجتماعی) مطالعه موردی دانشجویان کارشناسی روزانه دانشگاه تبریز، دانشکده علوم انسانی و اجتماعی.
- ریتزر، جورج (۱۳۷۴). نظریه جامعه‌شناسی در دوران معاصر، محسن ثلاثی، تهران: علمی.
- رفیع‌پور، فرامرز (۱۳۷۲). سنجش نگرش روستائیان نسبت به جهاد سازندگی، تهران: شرکت سهامی انتشار.
- سعادت، اسفندیار (۱۳۷۲). فرآیند تصمیم‌گیری در سازمان، تهران: انتشارات دانشگاه تهران.
- عسگری ثابت، حسین (۱۳۸۰). بررسی راهکارهای مشارکت مردمی در مدارس، سازمان آموزش و پرورش استان آذربایجان شرقی، پژوهشکده کاربردی تعلیم و تربیت، کمیته پژوهشی آموزش و پرورش شهرستان مرند.
- فانی، علی اصغر (۱۳۷۸). تقریب نگرش‌ها، فصلنامه مدیریت، شماره ۲۱، تهران: معاونت برنامه‌ریزی و نیروی انسانی وزارت آموزش و پرورش. صص: ۴۵-۵۰.
- کیهانی، مسیح الله (۱۳۸۴). بررسی عوامل مؤثر بر مشارکت سیاسی دانشجویان، پایان‌نامه کارشناسی ارشد جامعه‌شناسی، دانشگاه اصفهان، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، گروه علوم اجتماعی.

مجله علوم تربیتی و روان‌شناسی دانشگاه شهید چمران اهواز

کاظمی کردآسیایی، میترا (۱۳۸۱). بررسی ارتباط بین مهارت‌های انسانی مدیران با جلب مشارکت اولیای دانش‌آموزان متوسطه و راهنمایی شهرستان بابلسر، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه الزهراء: دانشکده علوم تربیتی.

مجبوری یزدی، کاظم (۱۳۷۵). بررسی و مقایسه سبک‌های رهبری و اثربخشی رفتار مدیران زن و مرد در مدارس شهر بجنورد طی سال‌های ۱۳۷۵-۱۳۷۴، پایان نامه کارشناسی ارشد روان‌شناسی عمومی دانشگاه علامه، دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی.

محسنی تبریزی، علیرضا (۱۳۷۷). بررسی راههای جلب مشارکت مردمی در توسعه پایدار کشاورزی، تهران: معاونت ترویج و مشارکت مردمی وزارت جهاد سازندگی.

لاتین

- Bowen, G. A. (2007). An analysis of citizen participation in anti-poverty Programmes, *Community Development Journal*, published April 26, 2007. 1-14
- Bowler, S., & Donovan, T. (2002). *Institutions about Citizen Influence on Government*, B.J.Pol. S. 32, 370-390.
- Cho, J. (2005). **Political ads, communication, and democracy** (Dissertation), The university of Wisconsin- Madison.
- Dutt, K. L. (2004). 'I plan, you participate': A southern view of community participation in urban Australia, *Community Development Journal*, 39(1), 13-27.
- Lee, E. (2006). **Asocial resource model of political participation: Mass media use, social capital, and political participation** (Dissertation), Cornell university.
- Maio, C. (2006). **Towards democratic neighborhoods: The emergence of bottom-up citizen engagement in urban china** (Dissertation), Canada: university of Toronto.
- Rebori, Marlene K. (2005). The effectiveness of citizen participation in local governance: A case study of citizen advisory boards (Dissertation), university of Nevada
- Rose, Trent M. (2006). Measuring civic engagement in Idaho Falls (Dissertation), Idaho state university.
- Strang, John H. (1972). The impact of Citizen Participation on Public Administration, *Public Administration Review*, 32, 457-470.

A study of the Influential Factors of Parents Participation on High School Affaire: Case Study of East Azarbaijan Province High Schools

**By: B. Yazdkhasti, Ph.D.
M. Abbaszadeh, M.A.**

Abstract

School is an important educational Institution. It goes without saying that improving the conditions of schools needs active participation of parents. This article aims at exploring the Obstacles in the way of parent's participation in the education process and offering practical Solutions for improving that. To fulfill the aim of study, a survey was conducted with special and of exploring factors which influence parents' participation in educational process. The participant of the study was parents of 600 students (Sample size) were selected from among 204344 in the East Azarbaijan province. They were high school students who were in the academic year (2003-2004). In this survey, theories proposed by Vroom, Caplan and etc, have been used for explaining participation. The results of Multivariate regression revealed that psychological factor has been the most influential factor on rate of participation (Dependent variable). In lower ranks are structural factors, income, media factor and age respectively. In addition, the rate of R adjust square ($R^2 = .292$) showed that the real percent of changes in dependent variable made by independent factors equals 29%.

Keywords: parent participation, high schools, structural factors, attitudinal factors, psychological factors.